

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з навчальної роботи

_____ (підпис) _____ (ініціали, прізвище)

_____ 2020 року
М.П.

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
з навчальної дисципліни
«ЮРИДИЧНА ТЕХНІКА»
для підготовки здобувачів освітньо-наукового ступеня доктора
філософії за спеціальністю 081 Право, галузі знань 08 Право
за заочною та денною формою навчання**

м. Хмельницький
2020

ЗМІСТ

Стор.

1.	Структура вивчення навчальної дисципліни	–	3
	1.1.	Тематичний план навчальної дисципліни	– 3
	1.2.	Лекції	– 3
	1.3.	Семінарські (практичні, лабораторні) заняття	– 5
	1.4.	Самостійна робота здобувачів	– 8
	1.5.	Індивідуальні завдання	– 11
	1.6.	Підсумковий контроль	– 13
2.	Схема нарахування балів	–	15
3.	Рекомендовані джерела	–	16
4.	Інформаційні ресурси в Інтернеті	–	19

1. Структура вивчення навчальної дисципліни

1.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин											
		Денна форма навчання						Заочна форма навчання					
		Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
Лекції	Сем. (прак).		Лабор.	Ін.зав.	СРС	Лекції	Сем. (прак).		Лабор.	Ін.зав.	СРС		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.	Юридична техніка як сфера наукових знань і навчальна дисципліна	14	1	–	–	–	13	14	1	–	–	–	13
2.	Поняття, види і значення юридичної техніки	14	1	–	–	–	13	14	1	–	–	–	13
3.	Юридична термінологія	14	1	–	–	–	13	14	1	–	–	–	13
4.	Юридичне письмо	15	1	1	–	–	13	15	1	1	–	–	13
5.	Юридичні конструкції	15	2	1	–	–	12	15	2	1	–	–	12
6.	Юридичні символи та застереження	16	2	2	–	–	12	16	2	2	–	–	12
7.	Юридичні презумпції, фікції, аксіоми та преюдиції	16	2	2	–	–	12	16	2	2	–	–	12
8.	Правотворча, правореалізаційна і правозастосовна техніка	16	2	2	–	–	12	16	2	2	–	–	12
	Усього годин:	120	12	8	–	–	100	120	12	8	–	–	100

1.2. Лекції

№ з/п	Назва і план теми	Кількість годин
1	2	3
1.	Юридична техніка як сфера наукових знань і навчальна дисципліна	1
1.1.	Доктринальні основи юридичної техніки.	
1.2.	Поняттєво-категорійний апарат юридичної техніки.	
1.3.	Місце юридичної техніки в системі юридичного знання.	
1.4.	Методологія юридичної техніки.	
1.5.	Загальні правила юридичної техніки.	
2.	Поняття, види і значення юридичної техніки	1
2.1.	Наукові підходи до визначення поняття «юридична техніка» й ознаки юридичної техніки.	
2.2.	Види юридичної техніки.	
2.3.	Співвідношення юридичної техніки із законодавчою технікою та законодавчою технологією.	

2.4.	Засоби та способи юридичної техніки.	
3.	Юридична термінологія	1
3.1.	Поняття юридичного терміна та термінології.	
3.2.	Вимоги до юридичних термінів і правила їх використання.	
3.3.	Правила формулювання юридичних термінів.	
3.4.	Правова дефініція.	
4.	Юридичне письмо	1
4.1.	Поняттєво-категорійний апарат.	
4.2.	Види юридичного письма.	
4.3.	Стиль юридичного письма.	
4.4.	Тональність юридичного письма.	
5.	Юридичні конструкції	2
5.1.	Доктринальне осмислення юридичної конструкції.	
5.2.	Визначення поняття юридичної конструкції.	
5.3.	Види та функції юридичних конструкцій.	
6.	Юридичні символи та застереження	2
6.1.	Поняття і значення юридичних символів.	
6.2.	Функції юридичних символів.	
6.3.	Співвідношення юридичних символів з іншими категоріями.	
6.4.	Класифікація юридичних символів.	
6.5.	Поняття правового застереження.	
6.6.	Застереження міжнародних нормативно-правових актів.	
6.7.	Правові застереження та Конституція України.	
7.	Юридичні презумпції, фікції, аксіоми та преюдиції	2
7.1.	Основні підходи до поняття юридичної презумпції.	
7.2.	Ознаки юридичної презумпції.	
7.3.	Співвідношення юридичних презумпцій з іншими правовими припущеннями.	
7.4.	Класифікація юридичних презумпцій.	
7.5.	Значення юридичних презумпцій.	
7.6.	Поняття юридичної фікції.	
7.7.	Порівняння фікції з юридичною презумпцією.	
7.8.	Класифікація юридичних фікцій.	
7.9.	Значення юридичних фікцій.	
7.10.	Поняття юридичної аксіоми.	
7.11.	Ознаки юридичних аксіом.	
7.12.	Класифікація юридичних аксіом.	
7.13.	Поняття юридичної преюдиції.	
8.	Правотворча, правореалізаційна і правозастосовна техніка	2
8.1.	Поняття й ознаки правотворчої техніки. Співвідношення правової техніки й правової технології.	
8.2.	Поняття законодавчої техніки. Співвідношення законодавчої техніки й законодавчої технології.	
8.3.	Правотворчий процес і вимоги до правових актів.	
8.4.	Правотворчі помилки.	
8.5.	Поняття і суть реалізації права.	
8.6.	Види й форми правореалізації.	
8.7.	Правозастосування як особлива форма реалізації норм права.	
8.8.	Види правозастосування.	
8.9.	Процес застосування норм права, його основні стадії.	
8.10.	Техніка ведення договірної роботи.	
8.11.	Судова діяльність як різновид правозастосування.	
	Усього	12

1.3. Семінарські заняття

Семінарське заняття 1

Тема 4. Юридичне письмо

Тема 5. Юридичні конструкції

Питання для усного опитування та дискусії

- 4.1. Загальне розуміння та поняття «юридичного письма».
- 4.2. Види юридичного письма.
- 4.3. Стиль юридичного письма.
- 4.4. Тональність юридичного письма.
- 5.1. Доктринальне осмислення юридичної конструкції.
- 5.2. Визначення поняття юридичної конструкції.
- 5.3. Види та функції юридичних конструкцій.

Аудиторна письмова робота

Виконання здобувачами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: юридичне письмо, аналітичне юридичне письмо, процесуальне юридичне письмо, правостановлююче юридичне письмо, юридичний документ, юридична конструкція.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- юридичний текст як інструмент техніки юридичного письма;
- оригінал нормативно-правового акта;
- офіційно опублікований текст нормативно-правового акта ;
- засвідчена копія нормативно-правового акта;
- неофіційно опублікований текст нормативно-правового акта;
- текстуальне опрацювання положень юридичних документів;
- рукописний, друкований, механічний, магнітний, фотографічний, оптичний, лазерний та електронний документи;
- аналітичне юридичне письмо, процесуальне юридичне письмо, правостановлююче юридичне письмо;
- критерії якості юридичного письма;
- офіційно-діловий, науковий та публіцистичний стилі юридичного письма;
- правила тональності юридичного письма;
- формування юридичної конструкції;
- вимоги, яким повинні відповідати юридичні конструкції;
- види юридичних конструкцій залежно від походження, за формою, за сферою застосування, за походженням;
- техніко-юридична та концептуально функції юридичної конструкції.

Семінарське заняття 2

Тема 6. Юридичні символи та застереження

Питання для усного опитування та дискусії

- 6.1. Поняття і значення юридичних символів.
- 6.2. Функції юридичних символів.
- 6.3. Співвідношення юридичних символів з іншими категоріями.
- 6.4. Класифікація юридичних символів.
- 6.5. Поняття правового застереження.
- 6.6. Застереження міжнародних нормативно-правових актів.
- 6.7. Правові застереження та Конституція України.

Аудиторна письмова робота

Виконання здобувачами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: юридичний символ, правовий символ, юридична символіка, правове застереження.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- юридичні символи як ціннісно-культурні утворення;
- правові символи як засіб передачі правової інформації;
- функціональне призначення юридичних символів;
- юридичні символи як юридичні факти;
- регулятивна функція юридичних символів;
- попереджувальна функція юридичних символів;
- інформаційна функція юридичних символів;
- охоронна функція юридичних знаків;
- символи, закріплені в офіційних джерелах права;
- символи, які використовуються в праві;
- символи, які згадуються в законодавстві, не набуваючи при цьому правового характеру;
- види юридичних символів залежно від їх зовнішньої форми, функціональної ролі;
- сутність правового застереження як форми узгодження інтересів, що породжує юридичні наслідки;
 - застереження при підписанні, ратифікації, офіційному підтвердженні, прийнятті, затвердженні договору, приєднанні або повідомленні про правонаступництво щодо договору;
 - застереження, які орієнтовані на взаємодію з національним правом.

Семінарське заняття 3

Тема 7. Юридичні презумпції, фікції, аксіоми та преюдиції

Питання для усного опитування та дискусії

- 7.1. Основні підходи до поняття юридичної презумпції.
- 7.2. Ознаки юридичної презумпції.
- 7.3. Співвідношення юридичних презумпцій з іншими правовими припущеннями.
- 7.4. Класифікація юридичних презумпцій.
- 7.5. Значення юридичних презумпцій.
- 7.6. Поняття юридичної фікції.
- 7.7. Порівняння фікції з юридичною презумпцією.
- 7.8. Класифікація юридичних фікцій.
- 7.9. Значення юридичних фікцій.
- 7.10. Поняття та ознаки юридичної аксіоми.
- 7.11. Класифікація юридичних аксіом.
- 7.12. Поняття та види юридичної преюдиції.

Аудиторна письмова робота

Виконання здобувачами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: юридичні презумпції, правові припущення, юридичні фікції, юридичні аксіоми, юридичні преюдиції.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- природа, зміст та структура правових презумпцій;

- загальні ознаки презумпцій;
- регулятивна та охоронна функції презумпцій;
- класифікація презумпцій за фактом їх правового закріплення, закріплення у джерелах права, за ступенем вірогідності, за можливістю спростування, за роллю у правовому регулюванні, за функціональним призначенням, за сферою дії;
- фікція як різновид юридичної колізії;
- ознаки юридичних фікцій;
- фікція в праві і фіктивний правовий стан;
- відмінність юридичних фікцій від презумпцій за соціальним критерієм, за юридичною умовою;
- класифікація юридичних фікцій за сферою існування, за галузевою приналежністю, за ступенем обов'язковості застосування для суду;
- співвідношення аксіом в праві та аксіом права;
- загально правові, міжгалузеві та галузеві аксіоми;
- аксіоми матеріального та процесуального права;
- соціальна цінність юридичної преюдиції;
- дія преюдиції.

Семінарське заняття 4

Тема 8. Правотворча, правореалізаційна і правозастосовна техніка

Питання для усного опитування та дискусії

- 8.1. Поняття й ознаки правотворчої техніки. Співвідношення правової техніки й правової технології.
- 8.2. Поняття законодавчої техніки. Співвідношення законодавчої техніки й законодавчої технології.
- 8.3. Правотворчий процес і вимоги до правових актів.
- 8.4. Правотворчі помилки.
- 8.5. Поняття і суть реалізації права.
- 8.6. Види й форми правореалізації.
- 8.7. Правозастосування як особлива форма реалізації норм права.
- 8.8. Види правозастосування.
- 8.9. Процес застосування норм права, його основні стадії.
- 8.10. Техніка ведення договірної роботи.
- 8.11. Судова діяльність як різновид правозастосування.

Аудиторна письмова робота

Виконання здобувачами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: правотворчість, правореалізація, правозастосування, законотворчість, нормотворчість.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- сутність правотворчої техніки та її склад;
- основні правила правотворчості;
- поняття та принципи законодавчої техніки;
- етапи та стадії законодавчого процесу;
- експертиза проектів нормативно-правових актів;
- умови створення закону;
- поняття правотворчих помилок та техніко-юридичні правила їх попередження і ліквідації;
- структура правозастосовного процесу;

- зміст та структура актів правозастосування;
- помилки право реалізаційної діяльності;
- основні дефекти право реалізаційних актів;
- поняття та види правозастосовних помилок та методи їх усунення;
- основні правила техніки договірної діяльності;
- структура судових актів;
- вимоги до змісту судових актів.

1.4. Самостійна робота студентів

Тема 1. Юридична техніка як сфера наукових знань і навчальна дисципліна

Завдання 1. Здійснити історико-правовий аналіз зародження і розвитку юридичної техніки в Україні.

Завдання 2. Дослідіть широкий та вузький підходи до визначення сутності юридичної техніки.

Питання для самоконтролю

- Поясніть сутність юридичної техніки в широкому та вузькому сенсі.
- Вкажіть співвідношення понять «юридична техніка» та «юридична технологія».
- Наведіть види юридичної техніки залежно від етапів правового регулювання.
- Наведіть приклади міжнародного досвіду узаконення вимог до юридичної техніки.
- Проаналізуйте місце юридичної техніки в системі юридичного знання на різних етапах становлення правової науки.
- Дослідіть методологію юридичної техніки.

Тема 2. Поняття, види і значення юридичної техніки

Завдання 1. Зазначте основні наукові підходи до визначення поняття «юридична техніка» у вигляді таблиці (підхід – прихильники).

Завдання 3. Проаналізувати третій розділ проекту Закону України «Про нормативно-правові акти» від 21.01.2008 року та вказати, положення які, на ваш погляд, обов'язково повинні регламентувати правила юридичної техніки.

Питання для самоконтролю

- Охарактеризуйте основні наукові підходи до визначення поняття «юридична техніка».
- Визначте ознаки юридичної техніки.
- Виділіть основні критерії видової різноманітності юридичної техніки.
- Визначте відмінності законодавчої, правозастосовної та інтерпретаційної техніки.
- Проаналізуйте співвідношення юридичної техніки із законодавчою технікою та законодавчою технологією.
- Обґрунтуйте доцільність правового регулювання правил юридичної техніки. Зо означає засада правової визначеності?
- Вкажіть відмінність між засобами та способами юридичної техніки.

Тема 3. Юридична термінологія

Завдання 1. Проаналізувати проблему використання багатозначних слів та іноземної юридичної термінології у вітчизняному законодавстві.

Завдання 2. Дослідити застосування архаїзмів в юридичних текстах.

Питання для самоконтролю

- Наведіть приклади юридичних термінів в актах законодавства.
- Охарактеризуйте вимоги до юридичних термінів.
- Поясніть правила використання юридичних термінів.
- Опишіть правила формулювання юридичних термінів.
- Наведіть приклади удосконалення юридичних термінів.
- Визначте роль правової дефініції в законодавчій практиці.
- Вкажіть критерії ефективності правових дефініцій.

Тема 4. Юридичне письмо

Завдання 1. Здійснити структурний аналіз техніки юридичного письма в нормативно-правових актах.

Завдання 2. Дослідити правила юридичного письма в різних правових сім'ях.

Завдання 3. Навести приклади здійснення полегшення сприйняття нормативного речення за допомогою цифрової графіки.

Питання для самоконтролю

- Вкажіть визначення юридичного письма та назвіть його ознаки.
- Охарактеризуйте види юридичного письма.
- Виокремте особливості техніки юридичного письма в нормативно-правовому акті.
- Який зміст має юридичний аналіз і юридичне проектування в структурі юридичного письма?
- В чому полягає специфіка наукової методології техніки юридичного письма як різновиду юридичної техніки?
- Вкажіть сфери проблематики юридичного письма.
- Проаналізуйте вимоги, які ставляться до нормативного речення.
- В чому виявляється неупередженість тексту нормативно-правового акта?
- В яких випадках в текст нормативно-правового акта можуть вноситись емоційні елементи?
- В чому проявляється безособовий характер нормативно-правових актів?

Тема 5. Юридичні конструкції

Завдання 1. Дослідити використання юридичних конструкцій при підготовці текстів юридичних документів.

Завдання 2. Зазначити класифікацію юридичних конструкцій, запропоновану різними вченими, у вигляді таблиці. Вказати спірні положення щодо видової різноманітності юридичних конструкцій.

Завдання 3. Розкрити специфіку юридичної конструкції, що обумовлюється галуззю права.

Питання для самоконтролю

- Що означає юридична конструкція?
- Вкажіть ознаки, які характеризують особливості юридичних конструкцій як засобів нормотворчої техніки.
- Дослідіть видову різноманітність юридичних конструкцій.
- Охарактеризуйте функції юридичних конструкцій.
- Проаналізуйте в яких випадках хибні юридичні конструкції мають соціально позитивне спрямування.
- Розкрийте сутність юридичних конструкцій з додатковими елементами.

- Охарактеризуйте техніко-юридичну і концептуальну функції юридичних конструкцій.

Тема 6. Юридичні символи та застереження

Завдання 1. Проаналізувати співвідношення юридичних символів і юридичної символіки.

Завдання 2. Виписати з чинних нормативно-правових актів положення щодо предметних юридичних символів.

Завдання 3. Обґрунтувати власну позицію щодо можливості вважати ваги і меч, як уособлення правосуддя, юридичним символом.

Питання для самоконтролю

- Дайте визначення термінів «юридичний символ» і «юридична символіка».
- Розкрийте значення юридичних символів як одного із засобів правової комунікації.
- Яке співвідношення між юридичним символом і правовим символом?
- В чому полягає основне функціональне призначення юридичних символів.
- Які юридичні символи можна виділити залежно від форми їх зовнішнього вираження?
- Розмежуйте предметні, образотворчі та письмові юридичні символи.
- Охарактеризуйте статичні та динамічні юридичні символи.
- В яких аспектах «неправові» символи стикаються з юридичною технікою?
- Дайте визначення правового застереження.
- Чи можна правове застереження розглядати як змістовний елемент правової норми?
- Вкажіть форми вираження застережень.
- Охарактеризуйте застереження міжнародних актів.
- Назвіть випадки неможливості здійснення застереження.

Тема 7. Юридичні презумпції, фікції, аксіоми та преюдиції

Завдання 1. Навести приклади, з посиланням на чинні нормативно-правові акти, юридичних презумпцій, фікцій та аксіом.

Завдання 2. Дослідити практику застосування преюдиції в судових рішеннях.

Питання для самоконтролю

- Охарактеризуйте основні підходи до поняття юридичної презумпції.
- Назвіть ознаки юридичної презумпції.
- Здійсніть співвідношення юридичних презумпцій з іншими правовими припущеннями.
- У чому полягає значення юридичних презумпцій?
- Назвіть правові норми, що містять презумпції.
- Що означає юридична фікція?
- Здійсніть порівняння юридичної фікції і презумпції.
- Назвіть видову різноманітність юридичних фікцій.
- Розкрийте значення юридичних фікцій.
- Дайте визначення поняття «юридична аксіома».
- Розкрийте ознаки юридичних аксіом.
- Здійсніть класифікацію юридичних аксіом.
- Розкрийте зміст юридичної преюдиції.
- Вкажіть на якій стадії правозастосування виявляється дія преюдиції.
- Назвіть види юридичної преюдиції.

Тема 8. Правотворча, правореалізаційна і правозастосовна техніка

Завдання 1. Дослідити особливості розробки законопроекту та його розгляду в комітетах Верховної Ради України, розгляду законопроекту в порядку читань та промульгацію закону.

Завдання 2. Скласти Преамбулу до Закону України «Про материнство» у відповідності до Методичних рекомендацій щодо розроблення проектів законів та дотримання нормо проектної техніки (наказ Міністерства юстиції України від 21.11.2000 року №41).

Завдання 3. Навести приклади дефектів правозастосовних актів та вказати шляхи їх усунення.

Питання для самоконтролю

- Розкрийте сутність правотворчої техніки та її склад.
- Назвіть основні правила правотворчості.
- На які етапи можна поділити процес правоутворення?
- Які суб'єктивні та об'єктивні фактори впливають на процес правотворчості?
- Поясніть поняття та принципи законодавчої техніки.
- Охарактеризуйте етапи та стадії законодавчого процесу та вкажіть акти, якими завершується кожна стадія.
- Розкрийте суть експертизи проектів нормативно-правових актів.
- Вкажіть, які правотворчі помилки допускаються та як їх можна попередити і ліквідувати.
- Поясніть зміст та структуру правозастосовного процесу та назвіть характерні відмінності від правотворчого процесу.
- Вкажіть, які правореалізаційні помилки допускаються та вкажіть шляхи їх усунення.
- Що таке дефекти правозастосовних актів?
- Охарактеризуйте основні правила техніки договірної діяльності.
- Розкрийте структуру судових актів.
- Вкажіть вимоги до змісту судових актів.

1.5. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання передбачаються у формі рефератів-оглядів. Завдання обирається студентом на початку семестру і виконується за усталеними вимогами.

1.5.1. Основні вимоги до написання рефератів-оглядів

При виконанні індивідуального завдання необхідно взяти до уваги, що реферат (лат. *refere* – доношу, повідомляю, переказую) – це короткий переказ змісту наукової роботи, книги або вчення, оформлене у вигляді письмової публічної доповіді; доповідь на задану тему, зроблена на основі критичного огляду відповідних джерел інформації (наукових праць, літератури по темі).

Зі свого боку, реферат-огляд складається на основі декількох джерел і зіставляє різні точки зору з досліджуваного питання.

Реферат-огляд, незалежно від теми, містить визначені реквізити: титульна сторінка встановленого зразка, вступ, розділи, висновки, список використаних джерел і додатки (у разі необхідності).

Обов'язково в тексті повинні бути посилання на джерела, що були використані при написанні реферату. Посилання подаються у квадратних дужках з вказівкою номера джерела, за яким воно внесене у список використаних джерел, та сторінки (якщо подається точна цитата або числові дані), наприклад [3, с.8].

Технічні вимоги: текст має бути набраний шрифтом Times New Roman, 14 кеглем через 1,5 інтервали. Поля: верхнє – 2,0 см, нижнє – 2,0 см, ліве – 3,0 см, праве – 1,0 см. Загальний

обсяг реферату-огляду – до 15 сторінок формату А4.

1.5.2. Теми рефератів-оглядів

1. .. Поняття, предмет, мета та завдання навчального курсу «Юридична техніка».
2. .. Поняття та ознаки юридичної техніки.
3. .. Структура юридичної техніки.
4. .. Види юридичної техніки. Загальна характеристика правотворчої, правореалізаційної та інтерпретаційної техніки.
5. .. Загальна характеристика правотворчого процесу.
6. .. Поняття та ознаки концепції нормативно-правового акта.
7. .. Правила підготовки концепції нормативно-правового акта.
8. .. Поняття та зміст правової експертизи проектів нормативно-правових актів.
9. .. Техніко-юридичні засоби, які використовуються в експертній діяльності.
10. Основні правила підготовки нормативно-правового акта.
11. Загальні вимоги до логіки, мови, стилю, форми та структури нормативно-правового акта.
12. Способи і прийоми викладу приписів норм права у статтях нормативно-правового акта.
13. Правила внесення змін та доповнень до нормативно-правових актів.
14. Структура законодавчої техніки.
15. Поняття законодавчого процесу та його стадії.
16. Поняття та суб'єкти законодавчої ініціативи.
17. Підготовка законопроекту (законодавчої пропозиції) та внесення його до Верховної Ради України.
18. Попередній розгляд законопроектів у комітетах Верховної Ради України.
19. Обговорення законопроекту на пленарних засіданнях Верховної Ради України з його наступним прийняттям або відхиленням (повністю чи частково).
20. Санкціонування, промульгація й опублікування закону.
21. Основні способи і прийоми формування змісту нормативно-правових актів.
22. Застосування правил логіки при створенні нормативно-правових актів.
23. Порядок викладення матеріалу в нормативно-правових актах.
24. Відповідність нормативного акта загальним принципам системи законодавства.
25. Зовнішня та внутрішня форма нормативно-правового акта.
26. Правила побудови структури нормативно-правового акта.
27. Структурні одиниці тексту нормативно-правових актів: частина, розділ, глава, стаття, параграф, пункт, підпункт, абзац.
28. Реквізитні вимоги стосовно форми нормативно-правових актів.
29. Поняття та ознаки юридичної мови.
30. Принципи словесної організації нормативних висловлювань. Дотримання правил лексики, граматики й синтаксису української мови.
31. Вимоги до стилю нормативно-правових актів.
32. Поняття юридичного терміна та термінології.
33. Види юридичних термінів.
34. Поняття та ознаки юридичних дефініцій.
35. Поняття та загальна характеристика спеціально-юридичних засобів юридичної техніки.
36. Поняття та значення юридичної конструкції.
37. Види юридичних конструкцій.
38. Використання юридичних конструкцій при підготовці текстів юридичних документів.
39. Поняття та ознаки юридичної презумпції.
40. Співвідношення юридичних презумпцій з іншими правовими припущеннями.
41. Класифікація юридичних презумпцій.
42. Поняття та ознаки юридичної фікції.

43. Класифікація юридичних фікцій.
44. Використання юридичних фікцій для усунення юридичного конфлікту.
45. Поняття та ознаки юридичної аксіоми.
46. Класифікація юридичних аксіом.
47. Поняття та ознаки юридичної преюдиції.
48. Види юридичних преюдицій.
49. Поняття юридичного застереження.
50. Види юридичних застережень.
51. Основні техніко-юридичні вимоги до правозастосовної діяльності.
52. Використання техніко-юридичних засобів у процесі підготовки правореалізаційних актів.
53. Правореалізаційна техніка і правозастосовна техніка: поняття, співвідношення, значення.
54. Техніка ведення договірної роботи.
55. Акт застосування норм права як різновид правореалізаційного акта.
56. Мова, стиль та термінологія актів правозастосування та вимоги юридико-технічного характеру.
57. Судова діяльність як різновид правозастосування. Вимоги до змісту судових актів.
58. Поняття інтерпретаційного акта.
59. Види інтерпретаційних актів.
60. Техніко-юридичні вимоги до структури та змісту актів тлумачення норм права.
61. Прийоми і способи юридичної техніки при підготовці інтерпретаційних актів.
62. Поняття інтерпретаційної помилки.
63. Види інтерпретаційних помилок.
64. Поняття правотворчих помилок.
65. Помилки правореалізаційної діяльності. Основні дефекти правореалізаційних актів.

1.6. Підсумковий контроль

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі усного екзамену.

1.6.1. Питання для підсумкового контролю

1. Доктринальні основи юридичної техніки.
2. Поняттєво-категорійний апарат юридичної техніки.
3. Місце юридичної техніки в системі юридичного знання.
4. Методологія юридичної техніки.
5. Загальні правила юридичної техніки.
6. Наукові підходи до визначення поняття «юридична техніка» й ознаки юридичної техніки.
7. Види юридичної техніки.
8. Співвідношення юридичної техніки із законодавчою технікою та законодавчою технологією.
9. Засоби та способи юридичної техніки.
10. Поняття юридичного терміна та термінології.
11. Вимоги до юридичних термінів і правила їх використання.
12. Правила формулювання юридичних термінів.
13. Правова дефініція.
14. Поняттєво-категорійний апарат юридичного письма.
15. Компоненти юридичного письма.
16. Види юридичного письма.
17. Стиль і тональність юридичного письма.
18. Доктринальне осмислення юридичної конструкції.
19. Визначення поняття юридичної конструкції.
20. Види юридичних конструкцій.
21. Функції юридичних конструкцій.

22. Основні підходи до поняття юридичної презумпції.
23. Поняття та ознаки юридичної презумпції.
24. Співвідношення юридичних презумпцій з іншими правовими припущеннями.
25. Класифікація юридичних презумпцій.
26. Значення юридичних презумпцій.
27. Поняття юридичної фікції.
28. Порівняння фікції з юридичною презумпцією.
29. Класифікація юридичних фікцій.
30. Значення юридичних фікцій.
31. Поняття юридичної аксіоми.
32. Ознаки юридичних аксіом.
33. Класифікація юридичних аксіом.
34. Поняття та види юридичної преюдиції.
35. Поняття і значення юридичних символів.
36. Функції юридичних символів.
37. Співвідношення юридичних символів з іншими категоріями.
38. Класифікація юридичних символів.
39. Поняття правового застереження.
40. Застереження міжнародних нормативно-правових актів.
41. Правові застереження та Конституція України.
42. Поняття й ознаки правотворчої техніки.
43. Співвідношення правової техніки й правової технології.
44. Поняття законодавчої техніки. Співвідношення законодавчої техніки й законодавчої технології.
45. Поняття та стадії правотворчого процесу.
46. Основні вимоги до правових актів.
47. Правотворчі помилки.
48. Поняття та основні стадії законотворчого процесу.
49. Поняття і суть реалізації права.
50. Види й форми правореалізації.
51. Правозастосування як особлива форма реалізації норм права.
52. Види правозастосування.
53. Процес застосування норм права, його основні стадії.
54. Правозастосовний акт як різновид правореалізаційного акта.
55. Вимоги юридико-технічного характеру правозастосовних актів.
56. Помилки правореалізаційної діяльності.
57. Основні дефекти правореалізаційних актів.
58. Техніка ведення договірної роботи.
59. Судова діяльність як різновид правозастосування.
60. Вимоги до змісту судових актів.

1.6.2. Приклад екзаменаційного білету

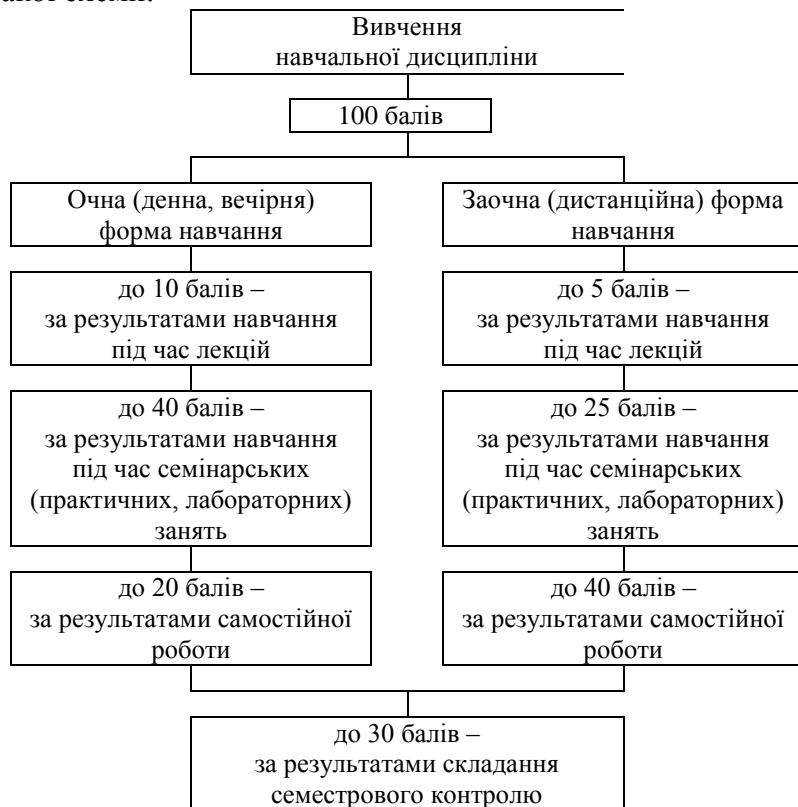
1. Компоненти техніки юридичного письма.
2. Види юридичних конструкцій.
3. У процесі роботи над проектами нормативно-правових актів, які в подальшому були прийняті, використані такі юридичні конструкції: “ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення” (ч. 1 ст. 61 Конституції України); “особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду” (ч. 1 ст. 62 Конституції України); “незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності” (ч. 2 ст. 68 Конституції України); “вважається, що кожна річ, набута за час шлюбу, крім речей індивідуального користування, є об’єктом права спільної сумісної власності подружжя” (ч. 2 ст. 60 Сімейного кодексу України); “усиновлення

визнається недійсним за рішенням суду, якщо усиновлювач не бажав настання прав та обов'язків, які виникають у результаті усиновлення” (ч. 2 ст. 236 Сімейного кодексу України).

Вкажіть, які техніко-юридичні прийоми формування правових норм використані у вказаних конструкціях? Обґрунтуйте свою відповідь.

2. Схема нарахування балів

2.1. Наррахування балів здобувачам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

2.2. Обсяг балів, здобутих здобувачем під час лекцій з навчальної дисципліни, обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатками 1 і 2 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова.

З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 6 лекційних занять за денною формою навчання, 6 – за заочною формою навчання.

Отже, здобувач може набрати під час лекцій таку кількість балів:

№ з/п	Форма навчання	Кількість лекцій за планом	Кількість відвіданих лекцій					
			1	2	3	4	5	6
1.	Денна	6	1,7	3,4	5	6,7	8,4	10
2.	Заочна	6	1,7	3,4	5	6,7	8,4	10

2.3. З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 4 семінарських занять за денною формою навчання, 4 – за заочною формою навчання.

За результатами семінарського (практичного) заняття кожному здобувачу до відповідного документа обліку успішності виставляється кількість балів від 0 до 5 числом, кратним 0,5, яку він отримав протягом заняття.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів наведені у п. 4.3.8. Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені

Леоніда Юзькова (в редакції, затвердженій рішенням вченої ради від 29 травня 2017 року, протокол № 14).

2.4. Перерозподіл кількості балів в межах максимально можливої кількості балів за самостійну роботу здобувачів та виконання індивідуальних завдань, наведено в наступній таблиці:

№ з/п	8 тем	Номер теми								Усього балів
		1	2	3	4	5	6	7	8	
1.	Максимальна кількість балів за самостійну роботу									
	денна форма навчання	1	1	1	1	1	1	1	1	8
	заочна форма навчання	2	2	2	2	3	3	3	3	20
2.	Максимальна кількість балів за індивідуальне завдання									
	денна форма навчання	12								12
	заочна форма навчання	20								20
3.	Усього балів									
	денна форма навчання									20
	заочна форма навчання									40

3. Рекомендовані джерела

Тема 1

1. Закомлистов А. Ф. Юридическая философия. СПб.: Юрид. Центр Пресс, 2003. 548 с.
2. Законодательная техника / отв. ред. Ю. А. Тихомиров. М.: Го-ро дец, 2000. 268 с.
3. Иеринг Р. Юридическая техника. СПб., 1906. Режим доступа: <http://www.russiun-lawyers.ru/art.shtml>
4. Кашанина Т. В. Юридическая техника: учебник. М.: НОРМА - ИНФРА-М, 2011. 496 с.
5. Ковальський В. С., Козінцев І. П. Правотворчість: теоретичні та логічні засади. К.: Юрінком Інтер, 2005. 192 с.
6. Лызлов Д. Н., Картухин В. Ю. Юридическая техника: учебное пособие. М.: Ось-89, 2009. 176 с.

Тема 2

1. Закомлистов А. Ф. Юридическая философия. СПб.: Юрид. Центр Пресс, 2003. 548 с.
2. Законодательная техника / отв. ред. Ю. А. Тихомиров. М.: Го-ро дец, 2000. 268 с.
3. Иеринг Р. Юридическая техника. СПб., 1906. Режим доступа: <http://www.russiun-lawyers.ru/art.shtml>
4. Кашанина Т. В. Юридическая техника: учебник. М.: НОРМА - ИНФРА-М, 2011. 496 с.
5. Ковальський В. С., Козінцев І. П. Правотворчість: теоретичні та логічні засади. К.: Юрінком Інтер, 2005. 192 с.
6. Лызлов Д. Н., Картухин В. Ю. Юридическая техника: учебное пособие. М.: Ось-89, 2009. 176 с.
7. Риндюк В. І. До питання визначення поняття і видів юридичної техніки. *Держава і право*: зб. наук. пр. Юридичні і політичні науки. 2005. Вип. 27. С. 71-78.

Тема 3

1. Апт Л.Ф. Дефиниции и право: монография. М.: Издательский центр «Академия», 2008. 258 с.
2. Апт Л. Ф. Правовые дефиниции в законодательстве. *Проблемы юридической техники*: сб. ст. / под ред. д. ю. н., проф., акад. В. М. Баранова. Новгород: Юрид. техника, 2000. С. 311-312.

3. Грегуль Г. Вимоги до юридичних термінів. *Проблеми української термінології*. Львів: Вид-во НУ «Львів. політехніка», 2008. С. 294-297.
4. Кашанина Т. В. Юридическая техника: учебник. М.: НОРМА - ИНФРА-М, 2011. 496 с.
5. Онищук І. І. Термінологія нормативно-правового акту. *Право і Безпека: наук. журн. Харків. нац. ун-ту внутр. справ. Х.*, 2010. С. 25–29.
6. Онищук І.І. Техніка юридичного письма в нормативно-правових актах: монографія. Харків: Право, 2019. 226 с.
7. Подорожна Т. С. Законодавчі дефініції: поняття, структура, функції: монографія. Львів: ПАІС, 2009. 196 с.
8. Шутак І. Д. Дефекти дефініцій міжнародного права: теоретико-методологічні й техніко-юридичні аспекти. *Вісн. Нац. акад. прокуратури України*. 2009. № 4 (16). С. 84-89.

Тема 4

1. Биля-Сабадаш І. О. Мовностилістичні правила вираження змісту нормативних правових актів. *Форум права*. 2009. №1. С. 35-42.
2. Козяр В. Г. Вимоги до мови постанов Пленуму Верховного Суду України. *Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ*. 2009. № 4. С. 207-214.
3. Козяр В. Г. Вимоги до мови постанов Пленуму Верховного Суду України. *Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ*. 2009. № 4. С. 207-214.
4. Лызлов Д. Н., Картухин В. Ю. Юридическая техника: учебное пособие. М.: Ось-89, 2009. 176 с.
5. Онищук І. І. Критерії якості юридичного письма. *Стан та перспективи розвитку законодавства України в умовах європейської інтеграції*: матер. міжвуз. наук. -практ. конф. (м. Івано-Франківськ, 15 квітня 2011 р.). Івано-Франківськ, 2011. С. 21-25.
6. Онищук І.І. Техніка юридичного письма в нормативно-правових актах: монографія. Харків: Право, 2019. 226 с.
7. Правнича лінгвістика: навчальний посібник / за заг. ред. С. М. Гусарова. К.: ПАЛИВОДА А. В., 2010. 312 с.
8. Правове письмо: навчальний посібник / В. А. Ватрас, Д. А. Монастирський, В. Г. Рогожа та ін.; за ред. Р. О. Стефанчука. К.: Алерта; ЦУЛ, 2011. 148 с.
9. Хоменко І. В. Логіка для юристів: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2001. 224 с.
10. Чулінда Л. І. Шлях вдосконалення законодавства через юридико-лінгвістичні особливості побудови законодавчих текстів. *Українське право*. 1999. №2. С. 101-104.

Тема 5

1. Болдырев М. Юридическое конструирование: курс лекций. Режим доступа: <http://www.drivehq.com/file/df.aspx/publish/singa/PublicFolder/iurconst.pdf>
2. Дзейко Ж. О. Юридичні конструкції як засоби законодавчої техніки: поняття, значення та вимоги до їх створення. *Українське право*. 2007. №1. С. 17-29.
3. Дутко А.О. Юридичні конструкції та їх використання в законотворчій практиці України: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. 176 с.
4. Кашанина Т. В. Юридическая техника: учебник. М.: НОРМА - ИНФРА-М, 2011. 496 с.
5. Кашанина Т. В. Юридическая техника: учебник. М.: НОРМА - ИНФРА-М, 2011. 496 с.
6. Ковальський В. С., Козінцев І. П. Правотворчість: теоретичні та логічні засади. К.: Юрінком Інтер, 2005. 192 с.
7. Лызлов Д. Н., Картухин В. Ю. Юридическая техника: учебное пособие. М.: Ось-89, 2009. 176 с.
8. Лызлов Д. Н., Картухин В. Ю. Юридическая техника: учебное пособие. М.: Ось-89, 2009. 176 с.

Тема 6

1. Закомлистов А. Ф. Юридическая философия. СПб.: Юрид. Центр Пресс, 2003. 548 с.
2. Законодательная техника / отв. ред. Ю. А. Тихомиров. М.: Го-ро дец, 2000. 268 с.

3. Иеринг Р. Юридическая техника. СПб., 1906. Режим доступа: <http://www.russiun-lawyers.ru/art.shtml>
4. Кашанина Т. В. Юридическая техника: учебник. М.: НОРМА - ИНФРА-М, 2011. 496 с.
5. Ковальський В. С., Козінцев І. П. Правотворчість: теоретичні та логічні засади. К.: Юрінком Інтер, 2005. 192 с.
6. Мішегліна В.М. Юридичні символи як засоби правової комунікації Режим доступу: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/10454/Misheglina>
7. Мішегліна В.М. Класифікація правових символів як семіотичної ознаки сучасної держави. Прикарпатський юридичний вісник. Випуск 3(18), 2017. С.14-17.
8. Онищук І.І. Техніка юридичного письма в нормативно-правових актах: монографія. Харків: Право, 2019. 226 с.
9. Шутяк І.Д. Юридична техніка: курс лекцій. Івано-Франківськ: Лабораторія академічних досліджень правового регулювання та юридичної техніки. Дрогобич: Коло, 2015. 228с.

Тема 7

8. Закомлистов А. Ф. Юридическая философия. СПб.: Юрид. Центр Пресс, 2003. 548 с.
9. Законодательная техника / отв. ред. Ю. А. Тихомиров. М.: Го-ро дец, 2000. 268 с.
10. Иеринг Р. Юридическая техника. СПб., 1906. Режим доступа: <http://www.russiun-lawyers.ru/art.shtml>
11. Кашанина Т. В. Юридическая техника: учебник. М.: НОРМА - ИНФРА-М, 2011. 496 с.
12. Ковальський В. С., Козінцев І. П. Правотворчість: теоретичні та логічні засади. К.: Юрінком Інтер, 2005. 192 с.
13. Лызлов Д. Н., Картухин В. Ю. Юридическая техника: учебное пособие. М.: Ось-89, 2009. 176 с.

Тема 8

1. Коссович В. Закон «Про нормативно-правові акти» як засіб удосконалення нормативно-правових актів України. *Вісн. Львів. ун-ту. Сер. юрид.* 2011. Вип. 52. С. 10-20.
2. Методичні рекомендації щодо розроблення проектів законів та дотримання нормопроектної техніки: наказ Міністерства юстиції України від 21.11.2000 року №41 Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0041323-00/card6#Public>
3. Нормография: теория и методология нормотворчества: научно-методическое и учебное пособие / под ред. д-ра юрид. наук Ю. Г. Арзамасова. М.: Академический Проект, 2007. 480 с.
4. Нормотворческая юридическая техника / под ред. Н. А. Власенко. М.: Юстиц-информ, 2011. 312 с.
5. Правила оформлення проектів законів та основні вимоги законодавчої техніки: методичні рекомендації / заг. ред. В. П. Крижанівського. Вид. 3, випр. і допов. К.: [б. и.], 2007. 32 с.
6. Про затвердження Правил підготовки проектів актів Кабінету Міністрів України Постанова Кабінету Міністрів України від 6 вересня 2005 р. № 870. Режим доступу: <http://uazakon.com/document/fpart39/idx39689.htm>
7. Проект Закону України «Про закони і законодавчу діяльність в Україні» № 2763 від 18 грудня 2006 р. Режим доступу : <http://www.portal.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>
8. Проект Закону України «Про закони і законодавчу діяльність в Україні» № 2763 від 18 грудня 2006 р. Режим доступу: <http://www.portal.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>
9. Справочник по нормотворческой технике / пер. с нем. 2-е изд., перераб. М.: Издательство БЕК, 2002. 296 с.
10. Терлецька І. С. Законопроектна діяльність: вимоги забезпечення якості та ефективності законів. *Наук. записки Ін-ту законодавства Верховної Ради України.* 2011. № 3 (6). С. 22-25.
11. Терлецька І. С. Принципи законопроекткування в системі загально-правових принципів як головний фактор ефективності вітчизняної законотворчості. *Наук. записки Ін-ту законодавства Верховної Ради України.* К., 2010. № 3. С. 22-28.

12. Ткачук А. Законодавча техніка. Як готувати проекти законів: практичний посібник. К.: Ін-т громад. с-ства, 2004. 184 с.
13. Ткачук А. Ф. Законодавча техніка: практичний посібник. К.: Ін-т громад. с-ства, 2002. 80 с.
14. Чухвичев Д. В. Законодательная техника: учеб. пособ. для студ. вуз., обучающихся по направл. 030500 «Юриспруденция». М.: ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2008. 239 с.
15. Шестопалова Л. М. Дослідження нормативно-правових актів: метод. рекомендації /за заг. ред. О. М. Джужі. К.: НАВС України, 2005. 164 с.
16. Яценко Р. Ю. Пряма правотворчість як вид правотворчості в сучасній Україні: поняття, ознаки, проблеми забезпечення. *Дер жава і право*. Юридичні і політичні науки: зб. наук. пр. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. 2009. Вип. 43. С. 92-100.

4. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <http://www.rada.gov.ua> - Веб-портал Верховної Ради України
2. <http://www.ccu.gov.ua> - Веб-сайт Конституційного Суду України
3. <https://supreme.court.gov.ua/supreme> - Веб-сайт Верховного Суду
4. <http://www.president.gov.ua> - Веб-портал Адміністрації Президента України
5. <http://www.kmu.gov.ua> - Веб-портал Кабінету Міністрів України
21. <http://nbuv.gov.ua/> - Веб-сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського
22. <http://gntb.gov.ua/ua/> - Веб-сайт Веб-сайт державної науково-технічної бібліотеки України
23. <http://www.ounb.km.ua/> - Веб-сайт Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки
24. <http://www.adm.km.ua/> - Веб-сайт Хмельницької обласної державної адміністрації
25. <http://km-oblrada.gov.ua/> - Веб-сайт Хмельницької обласної ради
26. <http://www.khmelnysky.com/> - Веб-сайт Хмельницької міської ради
27. <http://www.univer.km.ua/> - Веб-сайт Хмельницького університету управління та права
28. <http://www.yurpractika.com> - Веб-сайт газети «Юридична практика»
29. <http://www.yurradnik.com.ua> - Юридичний портал «Юридичний радник»
30. <http://www.yur-gazeta.com> - Веб-сайт Всеукраїнського щотижневого професійного юридичного видання «Юридична газета»
31. <http://www.liga.net> - Юридичний портал «Ліга»
32. <http://www.nau.kiev.ua> - Юридична система «НАУ»

Розробник навчально-методичних матеріалів:

Викладач дисципліни:

професор кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права, доктор юридичних наук, професор
_____ І.Л. Самсін

15 червня 2020 року

Схвалено кафедрою конституційного, адміністративного та фінансового права 15 червня 2020 року, протокол № 10

Завідувач кафедри _____ І.Л. Самсін

15 червня 2020 року

Декан юридичного факультету

_____ С.А. Крушинський
_____ 2020 року

Погоджено методичною радою університету 18 червня 2020 року, протокол № 8.

Голова методичної ради _____ І.Б. Ковтун

18 червня 2020 року

Обліковий обсяг – 0,9 ум.др.арк.